

Nu mi na to odgovaramo: osim toga, što se tu čini sofizam „etimološki“,²⁵ to u obće nije umovanje zdravo; jer odatle, što nešto nije, ne sledi, da ono ne ima biti. U davniini bilo je mnogo toga teorijom, a danas je veće praksom. Za to jamči poviest kulture. I u tom pogledu dakle politika naliči vjeri: kao što vjera naime prosvjetom dobiva tekak savršeniji oblik, tako ga prosvjetom dobiva i politika.

Još o domoljubju.

Pod domoljubjem razumievamo čuvstvo ponosa, što no ga pojedinac goji za cjelinu, kojoj pripada. Ovo čuvstvo u nekih je jače, u nekih opet slabije, pa upravo uslied toga može i ono dovoditi u kolizije. Evo kako.

Patriotizam jest u naroda ono isto, što je egoizam u pojedinca. Kao što je potreban umjereni egoizam, tako je nuždan i umjereni patriotizam. I pozitivna i negativna skrajnost obojega dovodi u etične neprilike. Pretjerani egoizam ide za ostvaranjem neopravdanih želja, što je skopčeno ili s pobjedom ili vlastitim porazom. U jednom i drugom slučaju griješi egoista proti etičnim idejam, a poglavito proti ideji pravednosti i blagohotnosti: s pobjedom — jer ne štuje tudje pravo; s porazom — jer ne čuva svoje. Ovomu potonjemu slučaju sličan je po učinku slab ili nikakov egoizam; on bo izazivlje sebičnost drugih, te uzrokuje gubitak vlastitoga prava.

Tako je i s domoljubjem. Pretjerani narodnostni patriotizam budi u naroda taštinu i želju za neosnovanim zadiranjem u tudja prava, te mu je posljedicom ili pobjeda ili poraz; a slab ili nikakov patriotizam izazivlje egoistične želje sa strane drugih.

Nationalni patriotizam istovjetan je sa čuvstvom narodnosti. Zanimivo je, što Spencer o njegovu postanku opaža. On veli: „Čuvstvo narodnosti pojačalo se je postepeno tim, što su